

Käräjäoikeuden ja hovioikeuden menettely syyteoikeudeltaan vanhentuneita rikoksia sisältäneessä asiassa

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisessa rangaistustuomioiden tarkastuksessa kiinnitettiin huomiota Oulun käräjäoikeuden 15.9.2022 asiassa dnro R 21/524 antamaan tuomioon nro 22/135676.

Käräjäoikeus oli asiassa lukenut vastaajan syyksi muiden tekojen ohella 2.11.2019 tehdyt liikenneturvallisuuden vaarantamisen, huumausaineen käyttörikoksen ja kulkuneuvon kuljettamisen oikeudetta (syytekohtat 2-4). Mainittuja tekoja koskenut haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi vasta 28.4.2022 niiden syyteoikeuden jo vanhennuttua. Vanhentumiseen ei ollut kiinnitetty huomiota myöskään asian jatkokäsittelylupaa koskeneessa Rovaniemen hovioikeuden 20.1.2023 asiassa dnro R 22/839 antamassa päätöksessä nro 23/102264.

SELVITYS

Asiassa käräjäoikeuden puheenjohtajana toiminut Oulun käräjäoikeuden käräjätuomari on 2.5.2023 antanut asiasta pyytämäni selvityksensä ja käräjäoikeuden laamanni 16.6.2023 lausuntonsa.

Jatkokäsittelylupaa koskeneen asian valmistelevana jäsenenä Rovaniemen hovioikeudessa toiminut hovioikeudenneuvos A on 20.9.2023 antanut asiasta pyytämäni selvityksensä, johon hovioikeuden asiassa antaman päätöksen tekemiseen osallistuneet hovioikeudenneuvokset B ja C ovat todenneet yhtyvänsä.

TUOMION PURKU

Asiassa tapahtuneesta virheestä aiheutuvien haitallisten täytäntöönpanoseuraamusten välttämiseksi hain korkeimmalta oikeudelta käräjäoikeuden tuomion purkamista heti asian tultua rangaistustuomioiden tarkastuksessa ilmi jäämättä odottamaan käräjäoikeuden selvityksen saamista.

Korkein oikeus on 19.5.2023 (päättös nro 775, dnro H2023/42) purkanut käräjäoikeuden tuomion vastaajan syyksi syytekohtissa 2-4 luettujen tekojen ja vastaajalle tuomitun 3 kuukauden vankeusrangaistuksen osalta sekä palauttanut asian Oulun käräjäoikeuteen rangaistuksen määräämiseksi vastaajalle muista vastaajan syyksi luetuista rikoksista.

Oulun käräjäoikeus on 19.6.2023 (tuomio nro 23/125762, dnro R 23/1572) tuominnut vastaajan hänen syykseen jääneistä rikoksista 80 päivän vankeusrangaistukseen.

MERKINTÄ

Oikeuskansleri on rangaistustuomioiden tarkastuksessa ilmi tulleen perusteella 17.8.2023 saatanut (OKV/1540/53/2023) vastaajan avustajana asiassa toimineen asianajajan menettelyn valvontalautakunnan tutkittavaksi valvonta-asiana.

RATKAISU

1 Käräjätuomarin menettelyn arviointi

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko.

Liikenneturvallisuuden vaarantamisesta, kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta ja huumausaineen käyttörikoksesta on rikoslaissa kustakin säädetty enimmäisrangaistukseksi kuusi kuukautta vankeutta (rikoslain 23 luvun 1 § ja 10 § sekä 50 luvun 2 a §).

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut kärjätuomari on selvityksessään myöntänyt, että tuomiossa on tapahtunut selvä ja valitettava huolimattomuusvirhe, kun vastaaja on tuomittu syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista.

Oulun käräjäoikeuden laamanni on antamassaan lausunnossa viitannut kärjätuomarin selviytykseen ja tuonut esille käräjäoikeuden resursseihin sekä lisääntyneeseen työmäärään liittyviä näkökohtia. Lisäksi hän on todennut olevan erittäin toivottavaa, että ratkaisijan työskentelyä tukisi ajanmukainen asiankäsittelyjärjestelmä, joka olisi toiminnoiltaan sellainen, että se poistaisi nyt kyseessä olevien kaltaisten virheiden mahdollisuuden tai ainakin vähentäisi virheitä.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta lain mukaan ei voi enää seurata rangaistusta, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöraatkaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen virhe saattaa vakavuutensa perusteella tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan kärjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Kärjätuomarin virheestä ei käytettävissäni olevien tietojen mukaan ole aiheutunut vahinkoa asian vastaajalle korkeimman oikeuden purettua tuomion. Syyteoikeudeltaan vanhentuneissa teoissa ei ole ollut kyse käsiteltävänä olleen rikoskokonaisuuden ainoista syytekohtista ja oikeudenkäynti on ollut vastaajan muiden syytekohtien käsittelemiseksi tarpeellinen.

Kun kärjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu ainoastaan laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Käräjäoikeuden laamannin lausunnossaan käräjäoikeuden käytössä olevien tietojärjestelmien kehittämistarpeista esittämien näkemysten osalta viittaa 9.2.2024 antamassani päätöksessä

[OKV/1970/30/2022](#) (kohta 2) ja siinä mainitsemissani apulaisoikeuskanslerin laillisuusvalvontaratkaisuisa asiasta jo todettuun.

2 Hovioikeuden menettelyn arviointi

Oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 11 §:n 1 momentin mukaan jatkokäsittelylupa on myönnettävän muun ohella, jos ilmenee aihetta epäillä käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta (momentin kohta 1).

Mainitun säännöksen perusteluissa on jatkokäsittelyluvan myöntämisen edellytyksistä yleisesti todettu, että muutoksenhakujärjestelmän päätehtävänä on estää se, että käräjäoikeuden virheellinen ratkaisu jää pysyväksi. Tämän tehtävän toteuttaminen on otettava huomioon myös jatkokäsittelylupaperusteita koskevia säännöksiä sovellettaessa. Esimerkiksi se seikka, että valituskirjelmässä ei ole osattu vedota oikealla tavalla lupaperusteeseen, ei saisi johtaa siihen, että virheellinen ratkaisu jää pysyväksi. Muutoksenhakijan oikeuksien turvaamiseksi ehdotetaan, että lupa olisi aina myönnettävä, jos jokin perusteista täyttyy. Säännös olisi sanamuotonsa mukaisesti velvoittava, joten hovioikeuden olisi omasta aloitteestaan tutkittava kaikki lupaperusteet. Jatkokäsittelylupa tulisi siis myöntää muullakin kuin valittajan vetoamalla lupaperusteella, jos hovioikeus havaitsee tällaisen perusteen olevan käsillä ([HE 105/2009 vp](#), s. 60).

Säännöksen 1 momentin 1 kohdan mukaisen jatkokäsittelyluvan myöntämisperusteen osalta säädöksen perusteluissa on todettu olevan selvää, että jatkokäsittelylupa tulisi myöntää silloin, kun käräjäoikeuden ratkaisua rasittaa selvä virhe. Esimerkkinä tällaisesta virheestä on mainittu juuri vanhentuneesta rikoksesta tuomitseminen ([HE 105/2009 vp](#), s. 60).

Oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 14 §:n mukaan hovioikeus päättää jatkokäsittelyluvan myöntämistä koskevan kysymyksen käräjäoikeuden ratkaisun, valituksen, mahdollisen vastauksen ja tarvittaessa myös muun kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella kirjallisessa menettelyssä.

Viimeksi mainitun säännöksen perusteluiden mukaan muulla oikeudenkäyntiaineistolla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä lähinnä todistajien ja asianosaisten kertomuksista tehtyjä ääni- ja/tai kuvataallenteita ([HE 105/2009 vp](#), s. 64).

Rovaniemen hovioikeuden selvityksen mukaan syyteoikeuden vanhentuminen on jäänyt inhimillisen erehdyksen vuoksi huomioimatta. Valmistelevana jäsenenä toiminut hovioikeudenneuvos A on todennut, että tämän tarkistaminen on ollut asiassa hänen vastuullaan. Selvityksen mukaan syyteoikeuden vanhentumisen huomaamatta jäämiseen on osaltaan vaikuttanut se, että hovioikeuden käsittelyssä oli yhtä aikaa kaksi saman vastaajan tuomiota, joissa hänelle oli luettu syyksi useampia törkeän tekemuodon täyttäviä rikoksia. Molemmissa asioissa vastaaja

oli vaatinut vain rangaistuksen alentamista ja vankeusrangaistuksen määräämistä yhdyskunta-palveluna, jolloin lupaharkinta on valitettavasti keskittynyt liiaksi rangaistuksen määrän ja lajin arvioimiseen valituksessa esitetyillä perusteilla. Molemmissa asioissa vastaaja oli käräjäoikeudessa myöntänyt teot ja hänellä on ollut avustaja. Seuraamuksen määrään ja lajiin vanhentuneilla syytekohtilla ei ole ollut juurikaan vaikutusta. Jatkokäsittelylupaa vastaajalle ei myönnetty kummassakaan asiassa. Selvityksen mukaan erehdykseen on voinut vaikuttaa myös se, että käsiteltävissä asiakirjoissa oli useita erilaisia todistuksia.

Apulaisoikeuskansleri on 21.12.2022 antamassaan ratkaisussa [OKV/1248/30/2020](#) arvioinut hovioikeuden menettelyä vastaavassa tilanteessa. Hän totesi, että hovioikeuden velvollisuutena on tutkia oma-aloitteisesti kaikki lupaperusteet, ja että syyteoikeuden vanhentumisessa on kyse sellaisesta käräjäoikeuden ratkaisua rasittavasta selvästä virheestä, jonka perusteella lupa tulisi myöntää. Edelleen apulaisoikeuskansleri katsoi, että mahdollisuus syyteoikeuden vanhentumiseen oli ollut tapauksessa hovioikeuden havaittavissa jo pelkästään käräjäoikeuden ratkaisun perusteella, ja että asia oli ollut tarkastettavissa käräjäoikeuden hovioikeudelle toimittaman muun aineiston perusteella.

Apulaisoikeuskansleri totesi ratkaisussaan, että ottaen huomioon muutoksenhakujärjestelmän päätehtävän, eli käräjäoikeuden virheellisen ratkaisun pysyväksi jäämisen estämisen, asian ratkaisseet hovioikeudenneuvokset olivat menetelleet asiassa huolimattomuudesta virheellisesti pysyttäessään käräjäoikeuden ratkaisun, jolla vastaaja on tuomittu syyteoikeudeltaan vanhentuneesta teosta. Apulaisoikeuskansleri katsoi koko ratkaisukokoonpanon olevan vastuussa tapahtuneesta virheestä.

Myös nyt käsillä olevassa asiassa kolmen teon syyteoikeuden vanhentuminen on ollut hovioikeuden havaittavissa käytössään olleen aineiston perusteella sen päättäessä jatkokäsittelyluvan myöntämisestä. Asian käsitellyt ratkaisukokoonpano on menetellyt virheellisesti, kun se ei ole myöntänyt jatkokäsittelylupaa käräjäoikeuden virheelliselle ratkaisulle eikä näin estänyt tällaisen ratkaisun pysyväksi jäämistä. Hovioikeuden menettely on ollut omiaan heikentämään luottamusta muutoksenhakujärjestelmän toimivuuteen.

Käsillä olevassa asiassa vanhentuneet teot eivät ole olleet asiakokonaisuuden ainoita rikoksia eikä virheestä ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Hovioikeuden menettelyyn ei myöskään ole liittynyt asian tarpeetonta käsittelyä siihen liittyvine kuluineen. Nämä seikat huomioiden katson riittäväksi jäljempänä ilmenevän toimenpiteen.

3 Johtopäätökset ja toimenpiteet

3.1 Käräjätuomarin menettely

Oulun käräjäoikeuden käräjätuomari on menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan käräjätuomarina vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneista teoista.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkis-yhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjätuomarille hänen edellä kerrotusta menettelystään huomautuksen.

3.2 Hovioikeuden menettely

Rovaniemen hovioikeuden hovioikeudenneuvokset A, B ja C ovat menetelleet huolimattomasti laiminlyödessään velvollisuutensa varmistua siitä, onko jatkokäsittelyluvan myöntämiselle perusteita.

Kiinnitän hovioikeuden ratkaisukokoonpanoon kuuluneiden hovioikeudenneuvosten huomiota huolellisuuteen ja tarkkuuteen jatkokäsittelylupa-asioita käsitellessään.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen